

Woronowski, Franciszek

Perspektywy teologii misji Kościoła

Studia Teologiczne 14, 87-100

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. FRANCISZEK WORONOWSKI

PERSPEKTYWY TEOLOGII MISJI KOŚCIOŁA

Treść: Wstęp; I. Wielkość i znaczenie przedmiotu; II. Dynamiczność przedmiotu; III. Wszechstronny ośrodek poznawczy; IV. Instytuty; V. Zadania na dziś; Zakończenie.

WSTĘP

W tytule idzie o przyszły rozwój teologii pastoralnej. Jest ona bowiem teologią misji Kościoła: nauką o niej i jej realizacji w zmieniającym się świecie. Jest więc nauką o istniejącej rzeczywistości, pełnej tajemnic, wpływającej na postawy ludzkie w całym świecie, na jakość cywilizacji i na dzieje, na życie doczesne i odnoszenie się do wieczności; jest nauką o ingerencji Boga w życie ludzkie i jego dzieje, o współdziałaniu ludzi z Bogiem: ich uświęcaniu się i współbudowaniu w jedności z Nim nowej rzeczywistości ziemskiej; nauką o zasadach i dynamicznym świecie, w którym te zasady są wcielane w życie. Jest zatem nauką niezwyklej wagi i ogromnie złożoną. Kościół jest bowiem Pasterzem dla całej ogólnoludzkiej rodziny do końca istnienia jej na ziemi i prowadzi ją do powtórnego przyjścia Chrystusa wśród zmieniających się warunków rzeczywistości ziemskiej i cywilizacyjnej. Jest to zatem nauka o wielkiej randze - służąca osobie ludzkiej, rodzinie, społeczności i wszystkim narodom, Kościołowi i państwowi oraz instytucjom narodów, dobru wspólnemu wszystkich i jego pełni: a zatem w wymiarach doczesności i na wieczność. Tak wielkiej wagi nauka nasuwa pytanie: czy jest ona dziś już dostatecznie doceniana, właściwie pojmowana i odpowiednio traktowana oraz jak należy ją rozwijać, aby w przyszłości nie powstawały szkody ze względu na opóźnienia w jej rozwoju, a jednocześnie mogła skutecznie wywierać swój wpływ na kształtowanie całej rzeczywistości ziemskiej dla pełni dobra dla wszystkich ludzi. Pytania te budzi w szczególny sposób zarówno wielkość i znaczenie przedmiotu tej nauki jak i wciąż przejawiające się niewystarczające (w stosunku do współczesnych potrzeb) traktowania wielu jej

elementów.

I. WIELKOŚĆ I ZNACZENIE PRZEDMIOTU

Przedmiot teologii misji Kościoła w świecie jako teologii pastoralnej jest niezwykle złożony. Misja Kościoła ma za zadanie uświęcać wszystkich ludzi w każdym czasie (gdziekolwiek żyją i w jakkolwiek cywilizację są wpisani), kształtować ich życie w świadome komunie miłości - przeobrażające całą rzeczywistość, w której żyją i działają, w zharmonizowaną z zasadami Ewangelii. Przeobrażanie ludzi w świętych i świata przez nich zajmowanego w odpowiadający ich doskonałości duchowej mieści w sobie ogrom elementów¹. Przede wszystkim przedmiot teologii misji Kościoła musi być w ścisłym słowa znaczeniu teologią, która w oparciu o Objawienie Boże naświetla posłannictwo Kościoła, jego istotę, zasady i środki realizacji. Nauka ta musi jednocześnie budować system zasad realizacji misji Kościoła w odniesieniu do ludzi, którzy z natury są równi², lecz każda osoba jest bytem niepowtarzalnym, wpisanym w jej konkretne warunki i zmieniające się w biegu czasu³. W przedmiocie realizacji misji Kościoła występuje więc nie tylko teologia w ścisłym słowa znaczeniu, lecz także problematyka człowieka i zmienności uwarunkowań jego bytowania (aggiornamento), które wpływają na jego postawy, a jednocześnie on wywiera swój wpływ na rzeczywistość ziemską. Jest on bowiem powołany przez Stwórcę ludzkiej natury do doskonalenia jej zgodnie z Jego zamierzeniami⁴. Jednocześnie człowiek z samej swojej natury jest społeczny⁵. W przedmiocie tej nauki integralnymi elementami są zjawiska społeczne i związane z nimi zagadnienia gospodarcze, kulturowe i polityczne. Powołany do współdziałania z Bogiem człowiek i wpisany w ziemską rzeczywistość z natury swojej musi odnosić się do nich i ma je kształtować w duchu miłości chrześcijańskiej, która jest najwyższym jego ewangelicznym nakazem⁶. W przedmiocie tym muszą mieścić się zagadnienia sposobów i środków działania. Misja Kościoła, uświęcająca człowieka i prowadząca go ku ewangelicznemu zachowaniu w świecie, jest zbawcza - wpisana w całą rzeczywistość odnowienia wszystkiego w Chrystusie (Ef 1,10), w Boży plan zbawienia⁷. W misji swej Kościół posługuje się sposobami działania i środkami dla niej właściwymi. Wymienione tylko najistotniejsze elementy wskazują na ogrom tego przedmiotu i jego złożoność.

¹ Zob. F. Woronowski, *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*, Lublin 1972, KUL; *Pastoralna teologia ogólna*, Lubaczów-Łomża 1991; *System zasad właściwego duszpasterstwa i apostołstwa*, Łomża 1993.

² KDK 29; DWR 6; Jan Paweł II, *Orędzie do Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku, 2 października 1979*, 16, 19; *Przemówienie na 68 Sesji MOP, 15 czerwca 1982*, 5.

³ Zob. F. Woronowski, *System zasad właściwego duszpasterstwa i apostołstwa*, s. 31-33.

⁴ KDK 34, 37-38, 57.

⁵ KDK 12, 25, 32, 59, 67; DWR 3-4; Paweł VI, *Populorum progressio*, 17, 36; Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 14; *Przemówienie w Uniwersytecie Narodów Zjednoczonych*, Hiroszima, 25 lutego 1981, 5.

⁶ Mt 5,44-48; 22,37-49; J 13,34; 15,12.17.

⁷ KK 2; KDK 15; DM 2, 3, 6, 7.

Ten olbrzymi przedmiot jest określony i stanowi jedność. Tym co wiąże jego liczne i złożone elementy, zakreśla ich granice i wskazuje inne jeszcze z nich wynikające i z nimi ściśle związane oraz zespała w jedną całość jest cel misji Kościoła. O przedmiocie teologii pastoralnej nie decydują pomysły autorów, mówiących o *strategii i taktyce, kairologii* i innych sformułowaniach. Misja Kościoła, Pasterza ludzkości z posłania przez Wiekuistego Pasterza Jezusa Chrystusa⁸, ma za cel przywracanie ludziom synostwa Bożego i prawa miłości przez zjednoczenie z Wcielonym Słowem Bożym (Logos) i w Nim ludzi między sobą w Lud Boży - Mistyczne Ciało Chrystusa, organiczną wspólnotę miłości⁹. Jednoczenie świata z Chrystusem i w Nim ludzi między sobą, które uświęca ludzi i zakłada realizację przez nich na co dzień i w całym zakresie miłości chrześcijańskiej (zmieniającej rzeczywistość struktur grzechu w ewangeliczną), jest celem tej misji (wynikającym z całej ekonomii zbawienia) i pełnią tego celu. Jednoczenie ludzi w Chrystusie (czyli z Nim i w Nim między sobą) jest osiąganiem tego celu. Jest ono Bosko-ludzką rzeczywistością ciągłą, dokonywaną w zmienności czasów, wśród zmagania, stosowania metod i środków, jedyną w swoim rodzaju, mającą swój wymiar dziejowy, teraźniejszość i zorientowanie na przyszłość. W tej całej złożoności jest jednak jedną i przez swój cel ściśle określoną, stanowiącą przedmiot całej nauki pastoralnej. Wszystko więc co wchodzi w tajemnicę jednoczenia świata w Chrystusie przez Kościół, wywiera wpływ na nie, ułatwia je albo utrudnia, doskonali i czyni skutecznym, jest przedmiotem teologii pastoralnej, czyli należy do nauki o realizacji misji Kościoła w świecie¹⁰.

Nauka zajmująca się tym złożonym przedmiotem jest ogromnej wagi. Właściwie ujęta i ogarniająca cały swój przedmiot ukazuje i naświetla tajemnice wyprowadzania świata (w sensie ludzi w nim żyjących) z najstraszniejszej niewoli zła moralnego i degradacji człowieka oraz ich wszelkich następstw¹¹, a jednocześnie wskazuje drogi do pełni dobra i osiągania go w życiu. Jest to więc nauka największej wagi dla człowieka, dla Kościoła i dla dobra oraz rozwoju świata; nauka doskonalenia ludzi i ich życia a zarazem tworzenia najlepszej cywilizacji. Właściwy jej rozwój i stosowanie jej wyników w całej rozciągłości prowadzenia ludzi na wyżyny doskonałości, wyzwala świat ze struktur grzechu na całości życia ciężących¹² oraz budowania świata prawdziwej wolności, wszelkiego dobra i piękna jest fundamentalną potrzebą naszych czasów cywilizacji śmierci. Powinna ona stać się punktem wyjścia dla wszelkich działań i naukowych dociekań służących rzeczywistemu dobru, ukazując bezbłędnie niezawodne drogi do niego wiodące.

Wielkość i złożoność przedmiotu nauki o realizacji misji Kościoła w świecie oraz jej fundamentalne znaczenie dla życia i rozwoju ludzkości i osiągania przez nią pełni dóbr domaga się wyprowadzenia jej z wszelkiego typu zawężeń, jednostronnych ujęć, splotów i innych niekorzystnych dla jej rozwoju zjawisk, przejścia od

⁸ KK 18; Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 35; *Pastores dabo vobis*, 22, 57.

⁹ *Christifideles laici*, 12, 18, 20; *Pastores dabo vobis*, 9, 14, 23, 59.

¹⁰ Zob. F. Woronowski, *Teologia pastoralna ogólna*, s. 7-9; *System zasad właściwego duszpasterstwa i apostołstwa*, s. 9-12.

¹¹ Zob. F. Woronowski, *Człowiek i jego prawdziwe dobro*, Łomża 1994, s. 15-21.

¹² Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, 36,46.

duszpasterstwa (mającego charakter zawężający) do nauki o pasterskiej misji Kościoła, zmieniającej oblicze ziemi. Do tego przejścia przynagla również dynamiczny charakter jej przedmiotu - konieczność uwzględniania znaków czasu¹³.

II. DYNAMICZNOŚĆ PRZEDMIOTU

Misja Kościoła stanowi złożone działania skierowane do konkretnych ludzi, którzy żyją w zmieniających się uwarunkowaniach ziemskich. Dokonuje się ona zawsze w teraźniejszości i jest skierowana w przyszłość. Istniejący w teraźniejszości i wkraczający nieustannie w przyszłość ludzie żyją w zmieniających się warunkach i w nich sami podlegają przemianom cywilizacyjnym. Misja Kościoła jest więc skierowana do ludzi aktualnie żyjących, wpisanych w aktualną rzeczywistość, podległych jej wpływowi i do niej się ustosunkowujących, przeżywających problemy swoich czasów i stających wobec pojawiających się nowych. Z natury rzeczy Kościół więc w realizacji swej misji w świecie nie może być obojętny na to czym żyje człowiek w teraźniejszości, w jakich uwarunkowaniach przebiega jego życie, jakie trapią go problemy na dziś i na przyszłość, jakie prądy kształtują jego myślenie i postawy, jakie metody i środki trzeba stosować w tych uwarunkowaniach, by misja ta była dla aktualnego człowieka komunikatywna i ogarniała całą jego rzeczywistość oraz mogła nieść mu skuteczną pomoc w osiąganiu swej doskonałości. Natura misji Kościoła, która jako działania dokonuje się w kroczącym nieustannie i wchodzącym w przyszłość *teraz*, sprawia, że przedmiot nauki o niej jest dynamiczny - w sensie mieszczącego w sobie elementów zmiennych¹⁴.

Dynamiczność przedmiotu teologii misji Kościoła sprawia, że musi ona być również dynamiczną w sensie ciągłego uwzględniania zachodzących przemian, które w jakiś sposób wpływają na postawy konkretnych ludzi, na zagadnienia ich uświęcania się i odnoszenia do rzeczywistości w świecie. Jako teologia misji Kościoła teologia pastoralna, aby mogła spełniać w pełni swoje zadanie, musi być wszechstronną teologią samej misji Kościoła i jej realizacji w świecie. Jest to element stały w tej dziedzinie wiedzy pastoralnej. Mieści ona w sobie teologiczną refleksję dotyczącą wszelkich elementów samej misji Kościoła, jej natury i założeń, zadań i zasad ich realizacji, stosowania metod i środków. Misja Kościoła jest Boskiego pochodzenia¹⁵, jej założenia ukonstytuował Jezus Chrystus¹⁶, podmiotem jej jest cały Kościół, głosi się w niej prawdę objawioną, posługuje władzą daną przez Boga i jest współdziałaniem z Duchem Świętym, zapowiedzianym i posłanym przez Chrystusa¹⁷, prowadzi do zjednoczenia ludzi w Chrystusie w Bosko-ludzkie Unum¹⁸ i odnowienia świata na

¹³ DK 9; , *Christifideles laici*, 61; *Pastores dabo vobis*, 59.

¹⁴ Zob. F. Woronowski, *Pastoralna teologia ogólna*, s. 10, 14, 142; *System zasad właściwego duszpasterstwa i apostołstwa*, s. 19-20.

¹⁵ Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 1, 12, 13, 15.

¹⁶ Zob. F. Woronowski, *Pastoralna teologia ogólna*, s. 9-10, 20, 55-58; *System zasad...*, s. 13.

¹⁷ Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 13; *Pastores dabo vobis*, 11, 12.

¹⁸ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga do pełni dobra*, Lubaczów-Łomża 1991, s. 22-24; *Ja i moja parafia*, Łomża 1995, s. 43-44.

zasadzie przywrócenia dialogu miłości z Bogiem i przy pomocy środków przez Chrystusa danych. Nauka o realizacji misji Kościoła musi więc być pełnią teologii, skupiając w sobie wyniki dociekań wszelkich kierunków teologicznych.

Odniesienie misji Kościoła do konkretnych ludzi w zmieniającej się rzeczywistości ziemskiej wymaga poznawania nie tylko prawdy objawionej z punktu widzenia pojawiającej się nowej rzeczywistości, lecz jednocześnie wszechstronnego naświetlania jej, aby pasterska misja ogarniała wszelkie problemy konkretnych ludzi i skutecznie niósła im pomoc w osiągnięciu pełni dobra w zjednoczeniu z Chrystusem. Teologia pastoralna, jako pełnia nauki o realizacji misji Kościoła w zmieniającej się dziejowej rzeczywistości cywilizacyjnej, ma za zadanie poznawać na bieżąco aktualną rzeczywistość ziemską z punktu widzenia pełnego odrodzenia świata w Chrystusie przez zjednoczenie w Nim (z Nim i w Nim ludzi między sobą) w organiczne (duchowo) komunie miłości¹⁹. Uwzględnianie w przedmiocie teologii pastoralnej zmienności rzeczywistości ziemskiej jako jego dynamiczności poszerza ten przedmiot i nadaje mu charakter rzeczywistości żywej, dynamicznej, kroczącej w przyszłość oraz uwypukla w nim aktywność.

Sam w sobie przedmiot teologii pastoralnej jako teologii realizacji misji Kościoła w sensie elementu statycznego (prawda i zasady z niej wynikające), wielce złożony i wielkiej wagi, nabiera przez swą dynamiczność nowe rozmiary. Teologia ta staje przed niezbędnością poznawania ludzi terażniejszości, ich uwarunkowań cywilizacyjnych, mentalności, przyczyn i jakości wpływu na nich aktualnej rzeczywistości, problemów przed nimi stających, wskazywania zasad ustosunkowywania się wobec nich. W miarę coraz szybciej postępujących przemian cywilizacyjnych i złożoności bytowania człowieka na ziemi wzrasta potrzeba coraz głębszego i pełniejszego poznawania całokształtu problemów ludzkich i naświetlania ich z punktu widzenia rozwoju misji Kościoła. Niezbędną staje się teologia realizacji misji Kościoła w świecie obejmująca całokształt prawd objawionych oraz elementów dynamicznych we wszelkich wymiarach posłanniczego działania w świecie aktualnej w nim cywilizacji w celu przeobrażania go w odnowiony w Chrystusie i budujący nową rzeczywistość, to jest w rzeczywistość zgodną z duchem Ewangelii.

III. WSZECHSTRONNY OŚRODEK POZNAWCZY

Wyprowadzenie teologii pastoralnej z powijaków, fragmentaryczności ujęć jej jako samodzielnej nauki teologicznej, traktowania jako podrzędnej dyscypliny kościelnej, powierzchowności i jednostronności jej przedstawień²⁰ i wprowadzenie na drogę rozwoju wszechstronnej nauki o realizacji misji Kościoła w świecie terażniejszości i nadchodzącej przyszłości wymaga odpowiedniego do znaczenia tej misji naukowego potraktowania. Idzie bowiem o przeobrażanie świata: o odnowienie w nim człowieka, o panowanie prawa miłości, o budowanie w nim wszystkiego pod kątem dobra wspólnego dla wszystkich. Idzie zatem o wyzwolenie ze struktur

¹⁹ Jan Paweł II, *Pastores dabo vobis*, 12.

²⁰ P.M. Zulehner, *Pastoraltheologie*, Bd 1, *Fundamental-Pastoral*, 2 Aufl., Düsseldorf 1992, Patmos, s. 40.

grzechu²¹, z niewoli anty-miłości i egoizmu, stosowania przemocy i zadawania gwałtu, z zaniedbania i nędzy - stanowiącej źródła napięć społecznych²². Idzie wreszcie o budowanie nowego porządku na ziemi we wszystkich jego wymiarach, o cywilizację miłości, która jedynie może być cywilizacją rozwoju życia, pokoju i pomyślnej przyszłości²³. Tak gruntowne odrodzenie i wychowanie człowieka oraz społeczności do pełni dobra i zasadnicze przemiany w stosunkach międzyludzkich oraz międzynarodowych i w całej rzeczywistości ziemskiej życia są zadaniem gigantycznym, ale realnym. Co więcej: przez Boga zamierzonym i ludziom zadany. Bóg postanowił odnowić wszystko w Chrystusie, On dokonał dzieła odkupienia i powierzył Kościołowi zadanie prowadzenia tego dzieła do końca. Kościół więc stoi przed zadaniem odnowienia wszystkich ludzi, uświęcenia świata, przywrócenia w nim prawa miłości i zjednoczenia wokół budowania dobra wspólnego. W wypełnianiu tego zadania może i powinna oddawać mu wielkie usługi nauka, rozwiązując wszelkie problemy, jakie się w nim pojawiają.

Tak wielkiego zadania nie można rozwiązać prymitywnym tylko administrowaniem (np. parafii), uczestnictwem w jakimś ruchu o szczegółowym tylko znaczeniu, przez zewnętrzne manifestacje, dekryty i wypowiedane słowa. Potrzebne jest żywe współdziałanie z Duchem Świętym i Jego charyzmatami dla autentycznego zjednoczenia ludzi w Chrystusie i przemiany ich postaw we wszechstronną miłość chrześcijańską, którą On zaszczerpia w sercach ludzkich²⁴, napełnienia nią świata i przebudowywania wszelkich w nim struktur na jej zasadach. Tylko ona bowiem jest zdolna zmienić oblicze całej rzeczywistości ziemskiej i ludzkiego bytowania²⁵. To jej brak jest źródłem najgłębszej nędzy ludzkiej, pochłaniających nieustannie dorobek ludzi i niszczących konfliktów. Przeobrażenia świata struktur grzechu, zmaterializowania i moralnego dna, egoizmu i samowoli, zakłamania i podstępny, stosowania przemocy nie da się osiągnąć trwale *akcjami*, marginesowymi działaniami, narzekaniem na zło bez gruntownego usuwania jego przyczyn, powierzchownymi działaniami i układami ze złem. Gruntowne odnowienie wymaga ewangelicznego radykalizmu i podjęcia dzieła całkowitej ewangelizacji życia. Do tego zaś jest niezbędny ośrodek wszechstronnego poznawania pod tym kątem całej rzeczywistości ludzkiej i zarazem ziemskiej: coraz głębszego odczytywania objawionych przez Chrystusa założeń, odkrywania przyczyn występujących zjawisk negatywnych w świecie, możliwości ich eliminowania z życia, niezawodnej drogi budowania dobra dla wszystkich.

Funkcję wymienionego wyżej ośrodka spełniają dziś sekcje i katedry na wydziałach teologicznych, powstające instytuty teologii pastoralnej lub z nią związane, wykłady z jej zakresu w seminariach duchownych a także diecezjalne doszkadzanie duszpasterskie. Tymczasem dostrzegalnie narastają potrzeby w dziedzinie realizacji

²¹ Powstają one na skutek panowania grzechu i obciążają ludzi ogromnymi ciężarami (jak zbrojenia, prowadzenie wojen, budowanie i utrzymywanie więzień, zakładów poprawczych...).

²² *Orędzie Papieża Jana Pawła II na XXVI Światowy Dzień Pokoju - 1 stycznia 1993*, 3.

²³ Paweł VI, *Przemówienie na zakończenie Roku Świętego 1975*, AAS 78(1976)N 2/145.

²⁴ Rz 5,5; KK 42; DA 3.

²⁵ Jan Paweł II, *Orędzie Bożonarodzeniowe 1986*.

misji Kościoła w świecie. Z jednej strony pojawiają się coraz szersze zagrożenia religijności i zobojętnienie mas (KDK 7), lekceważenie grzechu i głosu sumień²⁶, podkopywanie życia rodzinnego²⁷, degradacja człowieczeństwa²⁸ i walka z życiem²⁹. Z drugiej strony narasta świadomość chrześcijan ich żywego zjednoczenia w Chrystusie, powołania do ewangelizacji, obowiązek miłości chrześcijańskiej jako rozpoznawczego znaku chrześcijaństwa (J 13,35) i opierania na jej zasadach wszelkich dziedzin życia oraz odpowiedzialności za to. Rośnie przez to samo potrzeba poznawczych ośrodków całokształtu zagadnień realizacji misji Kościoła w teraźniejszości i przyszłości, badających przyczyny nowych zjawisk i znaków czasu, ogarniających całość zagadnień przeobrażania świata w zjednoczony z Bogiem, wskazujących rozwiązania w życiu bieżącym i pod kątem przyszłości, zestawiających w całość wszelkie osiągnięcia różnych dziedzin wiedzy w różnych kierunkach zdobywane i pomagających w ich całościowym stosowaniu *hic et nunc*. Jest więc dziś, a szczególnie w nadchodzącej przyszłości, niezbędny ośrodek badań całokształtu przeobrażania świata w nowy: w świat cywilizacji miłości.

Ośrodek wszechstronnej wiedzy dotyczącej budowania świata dobra w zjednoczeniu w Chrystusie dla wszystkich ludzi musi przekraczać granice cząstkowych i jednostronnych ujęć teologii pastoralnej. Nie wystarczy katedra lub sekcja teologii pastoralnej na wydziałach teologicznych. Coraz wyraźniej zarysowuje się potrzeba wydziału teologii misji Kościoła na uczelniach katolickich a wreszcie zespolonego ośrodka teologii misji Kościoła (akademii), formującego w przyszłości - jako wyższa szkoła pastoralna - własne wydziały i powołującego do działania liczne instytuty zajmujące się poszczególnymi elementami w realizacji misji Kościoła występującymi, nimi dogłębnie się interesujące - prowadzące nad nimi specjalistyczne badania i wskazujące w swej dziedzinie rozwiązania w warunkach miejsca i czasu.

IV. INSTYTUTY

W obecnym stanie rozwoju teologii pastoralnej zrozumienie potrzeby tworzenia w przyszłości wyższego ośrodka naukowego z rozwijającymi się w nim instytutami może budzić pewne trudności. Przyczyną takich trudności m.in. może być opinia, że działalność pasterska (rozumiana najczęściej jako prowadzenie parafii) nie stanowi aż tak skomplikowanego i rozległego przedmiotu, dla którego byłyby potrzebne aż tak daleko rozbudowywane ośrodki badawcze. Dla uspokojenia takiej opinii warto podkreślić, że dla takich dziedzin, jak np. rolnictwo, handel, medycyna, morze... powołuje się ich akademie i inne szkoły wyższe z rozwiniętymi wydziałami i działającymi w nich instytutami lub z nimi związanymi³⁰. Jakże nieporównywalne są te dziedziny w stosunku do tej rzeczywistości, która jest jednoczeniem świata z

²⁶ *Homilia Jana Pawła II podczas Mszy św. w Skoczowie*, 22 maja 1995, 3.

²⁷ *Oreędzie Jana Pawła II na XXVII Światowy Dzień Pokoju - 1 stycznia 1994*, 3.

²⁸ Zob. F. Woronowski, *Człowiek i jego prawdziwe dobro*, 13-15.

²⁹ KDK 51; Jan Paweł II, *Evangelium vitae*, 57, 58, 59, 60.

³⁰ W całym świecie istnieją już akademie medyczne, wyższe szkoły rolnicze, szkoły morskie, handlowe, wojskowe i inne - poświęcone poszczególnym dziedzinom.

Bogiem, przeobrażaniem całej rzeczywistości ziemskiej, w której istotną rolę pełni wolna wola ludzka, działanie łaski Bożej, występuje nauczanie, wychowanie i uspołecznianie, przeciwstawienie zagrożeniom i leczenie z chorób duchowych, przepajanie duchem wszelkich dziedzin ziemskiej rzeczywistości i budowanie świata dobra dla wszystkich. Ta różnorodność elementów w przeobrażaniu świata struktur grzechu w nowy świat jedności z Bogiem i miłości wymaga więc rzeczywiście wielkiego ośrodka poznawczego, prowadzącego dociekania w dziedzinie tych różnych elementów i tworzenia syntezy na podstawie ich wyników (jako narzędzi swego niejako organicznego poznawania), podając chrześcijaństwu prawdziwe i bezbłędne założenia zachowań i działań w całej rozciągłości życia ludzkiego i formowania cywilizacji miłości.

Wyższy pastoralny ośrodek naukowy, mając ogarnąć całokształt zagadnień uświęcania świata i współdziałania z Bogiem w jego doskonaleniu we wszelkich wymiarach, już dziś powinien, a w przyszłości będzie zmuszony przez sytuację w świecie, rozwijać działalność wielu instytutów. Analiza współczesnego stanu rozwoju wiedzy pastoralnej, panujących i powstających trendów w cywilizacji, wołania Kościoła o nową ewangelizację i narastających trudności oraz zagrożeń zarysowuje wyraźnie uzasadnienie przynajmniej niżej wymienionych badawczych instytutów pastoralnych:

- Instytutu historii realizacji misji Kościoła. Dzieje jej kryją wielkie tajemnice, których poznawanie może służyć odnawianiu świata zgodnie z Bożymi zamierzeniami. Badanie przyczyn i skutków pod tym kątem może mieć ważne znaczenie dla aktualnego i przyszłego traktowania odnośnię ludzkich do rzeczywistości ziemskiej, ich korygowania i właściwego ukierunkowywania.

- Instytutu środków chrześcijańskiego przekazu myśli. Wiara ze słuchania przekazywanego słowa Bożego. Przekazywanie ma różne formy i może dokonywać się wieloma środkami. W dzisiejszej cywilizacji telewizji, komputeryzacji i możliwości słuchania przekazywanego słowa w zakresie globalnym (a nawet z kosmosu) przekaz myśli ma nowe wymiary. Może on służyć pogłębianiu wiary, ale może też służyć jej burzeniu. We współczesnej misji Kościoła i jeszcze bardziej w przyszłości badania, wyjaśniania, rozwiązywanie problemów w tej dziedzinie powstających i przygotowywanie właściwych na czas wskazań jest sprawą wielkiej wagi.

- Instytutu formacji duchowości chrześcijańskiej. Wszyscy są powołani do zjednoczenia przez wiarę i chrzest z Chrystusem³¹, do świętości miłości³², do przepajania duchem ewangelicznym całej rzeczywistości ziemskiej³³. Przeobrażanie ludzi cywilizacji konsumpcyjnej, rzeczy i użycia jako cywilizacji zagłady³⁴ w ludzi świętych, tworzących nową cywilizację (cywilizację miłości) wymaga głębokiego odnowienia duszpasterstwa, nowych wizji chrześcijanina i społeczności, przemian w odnośnieniach się ludzi do rzeczywistości we wszelkich jej wymiarach. Niezmiernie na czasie są więc nowe badania i nauczanie w tej dziedzinie oraz odpowiednie do sytuacji cywilizacyjnej uduchowianie chrześcijan.

³¹ KK 31; DE 22; DM 15,36.

³² KK 42.

³³ KK 34; DA 5, 6, 7.

³⁴ *List do Rodzin Ojca Świętego Jana Pawła II*, 1994 Rok Rodziny, 13, 21.

- Instytutu pastersko-apostolskiej pedagogii chrześcijańskiej. W realizacji misji Kościoła spełnia ona rolę ogromnej siły pobudzającej i pociągającej, o szczególnym znaczeniu w demokracji i wolności narodów. Demokracja i wolność opierają się na dojrzałości moralnej i obywatelskiej, odpowiedzialności obywateli i nie zamienianiu wolności na samowolę i moralne rozpasanie. Przed tymi zaś zjawiskami broni społeczeństwo właściwe wychowanie i uspołecznienie, pełna religijność i dobrze ukształtowane sumienia³⁵. Problemy wychowywania we współczesnej rzeczywistości, gdy szkoła tylko uczy, ale nie wychowuje³⁶, życie rodzinne uległo wielkiemu zagrożeniu³⁷, szerzy liberalizm moralny, sprawiają, że instytut zajmujący się problematyką wychowania do człowieczeństwa, życia społecznego, gospodarczego i politycznego w duchu chrześcijaństwa staje się wielką potrzebą i potrzeba ta narasta.

- Instytutu resocjalizacji chrześcijańskiej. Społeczeństwa są duchowo chore³⁸. Niezbędne są leczenia ludzi z różnych nałogów, zejścia na margines społeczny, angażowania w najbardziej absurdalny satanizm, wkraczania w nihilizm moralny, społeczny rozkład i chaos. Leczenie to wymaga poznawania przyczyn zjawisk, wprowadzania skutecznych metod, stosowania odpowiednich środków. Tym zagadnieniom może służyć właściwie postawiony instytut im poświęcony.

- Instytutu pastoralnej antropologii chrześcijańskiej. Człowiek jest wciąż istotą nieznaną, pełną tajemnicy powołania i losu. Jest istotą wpisaną w zbawczą rzeczywistość, w której istotną rolę spełnia łaska i wolna wola. Poznawanie ludzi wpisanych jednocześnie w zmienną rzeczywistość ziemską, od niej w różnym stopniu uzależnionych i podlegających jej wpływowi, jest ważnym czynnikiem we wszystkich odniesieniach do niego. Badania nad sytuacją człowieka we wszelkich wymiarach w aktualnej rzeczywistości są dla realizacji misji Kościoła czymś najbardziej podstawowym.

- Instytutu rodziny chrześcijańskiej. Instytut taki w badaniach zagadnień realizacji misji Kościoła jest niezbędny ze względu na znaczenie rodziny dla rozwoju człowieka i społeczności³⁹, jego wychowania i uspołecznienia oraz pełnego realizowania siebie z jednej strony, z drugiej strony ze względu na zagrożenia życia rodzinnego⁴⁰. Rodzina jest podstawową społecznością i zarazem najmniejszym Kościołem⁴¹. Od jej duchowej siły zależy siła społeczeństwa i narodu oraz Kościoła. Jest to więc element, który zasługuje na najgłębsze i najszerze poznawanie jego problematyki. To zaś może spełniać właściwie ustawiony instytut badawczy.

- Instytutu zagadnień społecznych. Winien on prowadzić badania w zakresie społecznej nauki Kościoła i wcielania jej w życie, realizowania parafii jako komunii

³⁵ Jan Paweł II, *Homilia w Skoczowie*, 3.

³⁶ Zob. F. Woronowski, *Człowiek i jego prawdziwe dobro*, s. 58.

³⁷ KDK 47.

³⁸ Paweł VI, *Populorum progressio*, 66.

³⁹ KDK 52; DA 11; Paweł VI, *Populorum progressio*, 36; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 42.

⁴⁰ KDK 47; Paweł VI, *Octogesima adveniens*, 11, 13; Jan Paweł II, *Orędzie do biskupów w Puebla*, 28 stycznia 1978, 41; *Do robotników w Sao Paulo*, 4 lipca 1980, 8; *Do robotników „Solway'u”*, Rosignano, 19 marca 1982, 12; *Spotkanie z robotnikami Porto*, 25 maja 1982, 8; F. Woronowski, *Zarys teologii pastoralnej*, 2, Warszawa 1986, s. 53-76.

⁴¹ KK 11; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 61; *List do Rodzin*, 3.

miłości, budowania chrześcijańskiego porządku doczesnego na drodze miłości chrześcijańskiej jako jedynej do pełni dobra⁴², poszanowania praw osoby ludzkiej, chrześcijańskich odniesień do rzeczywistości ziemskiej, wskazywać na podstawie badań aktualne założenia budowania dobra wspólnego dla wszystkich.

- Instytutu miłosierdzia chrześcijańskiego. Miłosierdzie dotyczy całokształtu życia ludzkiego poza granicą, do której sięga sprawiedliwość⁴³. Jest istotnym elementem chrześcijaństwa i mogącym przeobrażać ludzką rzeczywistość. Jest elementem zepchniętym na margines. Wymaga nowego potraktowania i technięcia w świat ducha solidarności oraz zasypywania źródeł napięć, jakimi jest nędza i wszelkie niedostatki⁴⁴. Instytut taki jest nagłą sprawą w realizacji misji Kościoła w czasach materializmu i moralnego liberalizmu.

- Instytutu apostołstwa świeckich. Jest to sprawa odejścia od religijności indywidualistycznej i biernej, mobilizowania mas do świętości, uduchowiania pracy i przepajania umysłów świadomością współdziałania z Bogiem oraz ewangelizacji całego porządku doczesnego, formowania cywilizacji miłości.

- Instytutu kultury chrześcijańskiej. Między Ewangelią a kulturą nie ma sprzeczności. W realizacji misji Kościoła należy mobilizować do najwyższej kultury wyrastającej na podłożu miłości. Odpowiedni instytut ma w tej dziedzinie olbrzymie pole działania, wypracowując na podstawie badań aktualnej rzeczywistości zasady i sposoby przeobrażania rzeczywistości w duchu najwyższej kultury.

- Instytutu misjologicznego. Jezus Chrystus odkupił wszystkich ludzi (2 Kor 5, 12) i do wszystkich posłał swój Kościół z misją. Każdy ochrzczony ma uczestnictwo w funkcjach Chrystusa⁴⁵ i ma obowiązek brać udział w ewangelizacji świata: w najbliższym otoczeniu i środowisku oraz wspierać misję Kościoła powszechnego jako członek tegoż Kościoła - Misji⁴⁶. Dzieło misyjne Kościoła we wszelkich jego wymiarach jest olbrzymie, złożone i wymaga dostosowań. Służący mu swoimi badaniami instytut jest więc ważnym narzędziem.

Przyczyniając się do wszechstronnego i głębszego poznawania elementów jednoczenia świata w Chrystusie, wyzwalania go i dźwignia z degradacji przez zło moralne powodowanej a wreszcie pozytywnego przeobrażania go w lepszy - instytuty wymienione i w miarę potrzeby inne, mogą stanowić znakomite narzędzie w służbie realizacji misji Kościoła. Powoływanie ich do istnienia i działania, właściwa organizacja i ustawienie działalności pod kątem pełni jednoczenia świata w Chrystusie (z Nim i w Nim między sobą w komunii miłości⁴⁷) stanowi środek właściwego rozwoju teologii pastoralnej, która ma za zadanie rozjaśniać drogi przeobrażania świata skutego grzechem i jego następstwami w świat z Bogiem zjednoczony, z Nim współdziałający

⁴² Zob. F. Woronowski, *Parafia-caritas i jej wpływ na przyszłość cywilizacji*, Łomża 1995, s. 26-28.

⁴³ DA 8; F. Woronowski, *Mitosierni miłosierdzia dostąpią*, Łomżyńska Kuria Diecezjalna 1988, s. 41-42.

⁴⁴ *Oreddie na XVII Światowy Dzień Pokoju*.

⁴⁵ KK 31, 32, 33; DA 3, 4; *Christifideles laici*, 23, 25, 32.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 32, *Pastores dabo vobis*, 12.

⁴⁷ *Pastores dabo vobis*, 12.

i budujący pełnię dobra dla wszystkich.

V. ZADANIA NA DZIŚ

Tkwiąc w tradycyjnym pojmowaniu duszpasterstwa, uznawaniu tylko niektórych koncepcji teologii pastoralnej obciążonych zawężeniami i jednostronnością (jedne statycznością, inne skrajnym praktycyzmem), wielu formujących naukę postoralną nie docenia niektórych jej wymiarów i pełni znaczenia. Trzeba więc przełamać opory i podejmować wysiłki w kierunku rozwijania teologii pastoralnej jako nauki przebudowywania całej rzeczywistości ziemskiej w doskonałą w zjednoczeniu z Bogiem: żyjącą Bogiem, rozwijającą najwyższy postęp duchowy i materialny, kształtowaną wszechstronną miłością chrześcijańską, jako rozumną postawą istot społecznych przez Stwórcę i Zbawiciela im nakazaną (Mt 5,44; 22,37-40; J 13,34). Brak pełniejszej świadomości pastoralnej, wiedzy o rzeczywistym stanie aktualnego świata, jego potrzeb i stosownego do tego działania leżą u samych podstaw tego, że masy praktycznie odchodzą od chrześcijaństwa (KDK 7) oraz odsłaniają nieprzygotowanie ich do autentycznego życia chrześcijańskiego. Potwierdzają to postawy szerokich mas chrześcijan w naszym kraju i aktualne w nim wydarzenia, w których zachowanie przyznających się do chrześcijaństwa jest sprzeczne z jego wymaganiami. Istnieje więc nieubłagana potrzeba odrodzenia całego duszpasterstwa, pogłębienia życia religijnego i nowej ewangelizacji - ogarniającej w sposób stosowny do dzisiejszej cywilizacji całokształt życia. Z tą zaś potrzebą wiąże się ściśle nieodzowność rozwoju nauki o realizacji misji Kościoła we współczesnej cywilizacji degradacji człowieczeństwa⁴⁸ i śmierci, stawiania tam zalewowi laicyzacji i odwracania się człowieka od Boga i Jego praw i pozytywnego budowania świata pełni dobra oraz rozwoju życia.

Pierwszym zadaniem w dążeniu do rozwoju wiedzy pastoralnej na dziś jest postawienie na właściwą koncepcję teologii pastoralnej (którą jest pionowo-poziome jednoczenie świata w Chrystusie w jedność miłości a stanowiące realizację misji Kościoła), organizacja studiów nad całokształtem przedmiotu i wcielania w życie założeń formacji pełni chrześcijaństwa. Organizacja zaś studiów nad całokształtem zagadnień realizacji misji Kościoła w świecie wymaga nie tylko nowego układu studiów pastoralnych w seminariach duchownych, lecz także nowej organizacji katedr i sekcji teologii pastoralnej na innych wyższych uczelniach teologicznych. W tej zaś organizacji studiów jest niezbędne ogarnięcie wszystkich istotnych elementów występujących w realizacji misji Kościoła, ujmowania ich z punktu widzenia osiągnięcia celu wymienionej misji, harmonizowania z wynikami najnowszych badań instytucji badawczych (zaczynając od papieskich i krajowych), posługiwania się już istniejącymi instytutami i powoływania nowych (do badań zachodzących przemian w świecie)

⁴⁸ Zob. F. Woronowski, *Człowiek i jego prawdziwe dobro*, s. 13-21.

oraz dostosowywania działań pasterskich do wymagań czasu. Idzie więc o to, by cała działalność pasterska Kościoła, mając przeobrażać całą rzeczywistość ziemską w świętą i cywilizację miłości oraz życia, mogła mieć oparcie we wszechstronnej nauce, poznaniu aktualnej rzeczywistości i zarysowującej się przyszłości. Potrzebę przemian w tym kierunku dowodzą z wielką siłą przekonywania doświadczenia w naszej ojczyźnie tych dni, ukazujące słabość duszpasterstwa i praktyczne zmaterializowanie szerokich kręgów nazywających się chrześcijanami. Postawienie nauki pastoralnej na rzeczywiste przeobrażanie współczesnego świata w zjednoczony, uświęcony i budujący cywilizację miłości we współdziałaniu z Bogiem, to zadanie na dziś i zarazem kładzenie fundamentu pod teologię pastoralną przyszłości.

Zadaniem na przyszłość jest formowanie na katolickich wyższych uczelniach wydziału pastoralnego, z odpowiednimi sekcjami, katedrami i instytutami badawczymi, prowadzącymi badania nad pojawiającymi się zjawiskami i problemami w świecie ewangelizowanym, nad tym wszystkim, co będzie przyczyną nowej przyszłej rzeczywistości, nad ich naturą i możliwościami ich opanowywania, zanim wyrządzą człowiekowi i jego dobru z ich natury wynikające szkody. W dalszej zaś przyszłości ten olbrzymi i złożony po wielokroć przedmiot ma szansę doczekać się w poszczególnych krajach (nie tylko w Kościele powszechnym) osobnej wyższej uczelni (akademii), z odpowiednimi wydziałami (jak historii pasterskiej misji Kościoła, teologii posłannictwa, chrześcijańskiej duchowości miłości, posłanniczych działań [w aktualnym świecie], ewangelizacji rzeczywistości ziemskiej) i służącymi im instytutami badawczymi. Utworzenie wyższej szkoły pastoralnej z odpowiednimi wydziałami i instytutami jako organicznej instytucji badawczej, skupiającej wiedzę i prowadzącej do syntezy jako wskazań dla działającego w świecie Kościoła, może wpływać na właściwe realizowanie przemieniającej świat misji. Rozwój teologii pastoralnej w tym kierunku jest więc sprawą ogromnej wagi dla poszczególnych ludzi, dla rodzin, Kościoła, społeczeństw i państw, dla dziejów ludzkich, dobra wspólnego, cywilizacji i życia na ziemi.

ZAKOŃCZENIE

Realizacja misji Kościoła, uświęcania i przeobrażania rzeczywistości ziemskiej w Bożym prawom podporządkowaną i tworzącą cywilizację miłości, staje w obecnych czasach wobec coraz większych i bardziej złożonych trudności. Człowiek współczesny, pod wpływem cywilizacyjnych osiągnięć, łatwo ulega opinii, że bez Boga rozwiąże swoje i świata problemy. Duch laicyzacji przenika głęboko w całą rzeczywistość ludzką. Sprzyja temu niespotykany dotychczas rozwój mass mediów, łatwość i sybkość komunikacji, internet i inne dzieła technicznego postępu. Przenikanie ducha Ewangelii w całokształt życia w klimacie wykorzystującej wszelkie środki współczesnej techniki sekularyzacji wymaga więc ewangelicznego radykalizmu ze strony uczestniczących w misji Kościoła, wnikania w całą rzeczywistość ziemską i w sposób zdolny wyprowadzać świat z niewoli struktur grzechu oraz czynić go Bogu poddanym i w

Nim rozwijającym się w pokoju i w pełni dóbr. Realizacji tak olbrzymiego zadania jest konieczna w pełni apostołska duchowość ewangeliczna, świadomość stanu rzeczywistości ewangelizowanej oraz drogi ewangelizacji tej rzeczywistości we wszystkich jej wymiarach. Niezbędna jest więc nauka rozświetlająca wszelkie niejasności przed nią występujące.

Mając rozświetlać wszelkie niejasności w zakresie realizacji pasterskiej misji Kościoła w świecie, teologia pastoralna musi rozwijać się, ogarniać swoim zasięgiem leżące dotychczas ugorom płaszczyzny, rozwiązywać ciągle pojawiające się nowe problemy pastoralne, sięgać w przyszłość i przygotowywać do odpowiedniego w niej działania. Przed teologią pastoralną stoją więc ogromne zadania i perspektywy ciągłego rozwoju. Jest to konieczność z natury realizacji misji wynikająca.

Wymieniona wyżej konieczność nie odnosi się tylko do dalekiej przyszłości. Przyspieszenie jej rozwoju jest już dziś niezbędne. Po Soborze Watykańskim II teologia pastoralna wyszła ze swego stadium początkowego - polemiki o jej przedmiot. Powrót do źródeł, nowe odczytanie tajemnicy Kościoła - Komunii i Misji, rozwój społecznej jego nauki i równoczesne skokowe przemiany w świecie oraz przejawiające się skutki cywilizacji bez Boga (cywilizacji śmierci) nagląco wykazują potrzebę pogłębiania jej dotychczasowych zdobyczy i daleko sięgającego poszerzenia problematyki.

Głęboko odczuwalna jest już obecnie potrzeba pogłębienia teologii pastoralnej w seminariach duchownych. Proces ten postępuje, lecz przemiany w świecie toczą się o wiele szybciej. Niezbędne jest nowe ratio studiorum - stawiające na głębszą i szerszą wiedzę pastoralną i przygotowanie alumnów do budowania chrześcijaństwa jako komunii miłości oraz angażowania do współdziałania wszystkich ochrzczonych.

Wobec wielkich i szybko postępujących przemian w świecie zachodzi potrzeba pogłębienia i poszerzenia studiów pastoralnych na innych niż seminaria duchowne wyższych uczelniach katolickich. Podejmowane w nich inicjatywy powinny iść w kierunku badań nad możliwościami i sposobami przeobrażeń współczesnej zlaicyzowanej rzeczywistości w nową, autentycznie chrześcijańską - w rzeczywistość cywilizacji miłości. Temu zaś może służyć nie tylko usprawniana organizacja studiów, ale - i przede wszystkim - szersze wykorzystywanie zdobyczy istniejących już instytutów, koordynowanie ich działań badawczych oraz powoływanie nowych dla tych dziedzin życia, które w realizowaniu misji Kościoła stanowią dotychczas pewien ugor. Inicjatywy w kierunku rozwijania teologii pastoralnej na uczelniach powinny dokonywać się pod kątem formacji przeobrażeń całej rzeczywistości ziemskiej w zgodną z zamierzeniami Stwórcy i Zbawiciela.

Natura przedmiotu teologii pastoralnej sprawia wreszcie, że nauka o misji Kościoła ma wspaniałe perspektywy rozwoju i decydującego dla cywilizacji przyszłości znaczenia. Należy więc zerwać z niewłaściwym traktowaniem jej i tworzyć grunt pod przyszły dalszy jej rozwój i studia, które ze względu na naturę misji Kościoła są nieuniknione.

PERSPEKTIVEN DER THEOLOGIE VON KIRCHEMISSION

ZUSAMMENFASSUNG

Die Pastoraltheologie als Disziplin über Verwirklichung der Mission der Kirche in der verändereichen Welt ist der wichtigen Bedeutung für ganze Wirklichkeit der Erde. Sie ist also die Lehre über Veränderung dieser Wirklichkeit. Solcher Mission soll eine erschöpfende Pastorallehre dienen, um sie sein Ziel in Fülle zu erreichen können. Die Pastorallehre muss also immer entwickeln. Die aktuelle Pastorallehre man muss in Zukunft durch eine pastorale Hochschule mit entsprechenden Instituten entwickeln. Das ist Notwendigkeit der Bedeutung, Natur und Dimensionen der Verwirklichung in der Fülle pastoraler Mission der Kirche.